

İSVEÇ'TE GÖÇMEN ÇOCUKLARIN OKULÖNCESİ EĞİTİM SORUNLARI

Dr. Adil TÜRKÖĞLU

İsveç, II. Dünya Savaşından sonra sürekli göç edilen bir ülke olmuştur. Bugün İsveç'te değişik ülkelerden gelerek yerleşen 400.000 göçmen vardır. 250.000 göçmen 1950-1980 yılları arasında İsveç uyruğuna geçmiştir. Yabancı nüfusun 65.000'ini 0-7 yaş arasındaki okulöncesi çağ nüfusu oluşturur.

İsveç'teki göçmenler özellikleri açısından üç ana grupta toplanırlar. Bunların en önemlisi, kendi ülkelerinde iş bulamayan ya da düşük ücretle çalışan ve İsveç'te iş bulma ve yüksek ücret alma amacıyla gelen göçmenlerin oluşturduğu gruptur. Bu insangücü göçü Finlandiya, Yugoslavya, Yunanistan, İtilya ve Türkiye'den olmuştur. İkinci grubu ırk, din ve siyasal sorunları nedeniyle gelenler, üçüncü grupları da uzmanlar, iş adamları ve öğrenciler oluşturur.

İsveç'e en çok Finlandiya'dan, daha sonra Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye'den gelen göçmenlerin ülkeye dağılımı dengesiz bir görünüm sergiler. Çoğunluk büyük kentlerde yaşamaktadır. Ancak küçük yerleşme alanlarında da göçmenlerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Göçmen Çocukların Okulöncesi Eğitiminin İşlevleri

Okulöncesi eğitim yarım zamanlı hazırlık okullarıdır. 6 yaşındaki tüm çocuklar hazırlık okuluna giderler. Ancak anne-babası çalışan ya da öğrenim gören çocuklar özel anaokullarına alınırlar. Özel anaokulları, tam gün açık olan ve 6 aylıktan 7 yaşına değin tüm çocukları kabul eden kurumlardır.

Okulöncesi eğitimin göçmen çocukları açısından çoğulcu bir işlevi vardır. Bu işlevler şöyle sıralanabilir:

İSVEÇ'TE GÖÇMEN ÇOCUKLARIN OKULÖNCESİ EĞİTİM SORUNLARI

- i) Çocuğun kişilik gelişimine yardım eden dil eğitimini gerçekleştirmek,
- ii) Çocuğun içinde bulunduğu toplumsal ortama ve yeni kültüre uyum göstermesine yardımcı olmak.
- iii) Çocuğa, öteki çocuklar ve yetişkinlerle ortak yaşamayı öğretmek.

Göçmen çocuklar, ailelerinin geleneklerine ve kültürlerine uyum göstererek anadilleriyle etkinliklerde bulunurlar. Daha sonra İsveç toplumuna girerek kaynaşma çabası gösteren çoğu göçmen çocuklar için anaokulu aileleri dışındaki ilk ilişkilerini kurdukları ortamdır. Bu nedenle, karşılaşılan sorunların çokluğunu olağan karşılamak gereklidir.

Bugün İsveç'te çok sayıda anaokuluna gereksinme vardır. 6-7 yaş arası çocukların ancak % 40'ı bu okullara girebilmektedirler. Pek çok aile anaokullarında çocuklarına yer açılması için sıra beklemektedir. Devletçe düzenlenmiş programa göre İsveç'te 1976-1980 yılları arasında 100.000 yeni yer açılmasına karşın gereksinmenin giderilmesi sağlanamamıştır.

Hazırlık Okullarında Göçmen Çocuklara Yönelik Program

Hazırlık okullarında göçmen çocukları bireysel çalışmalara hazırlamak, onlara kılavuzluk etmek amacıyla Ulusal Sosyal Güvenlik ve Sağlık Müdürlüğünce konuyla ilgili bir dizi kitap yayımlanmıştır. Bu dizinin dördüncü kitabı **Hazırlık Okulunda Göçmen Çocuklar** adını taşımaktadır. Bu kitapta hazırlık okullarındaki göçmen çocukların eğitimi incelenerek, onların eğitimiyle ilgilenen yetişkinlerin edinmeleri gereken bilgi ve becerilerle uyanık olmaları gereken günlük durumlara yer verilmektedir. Yapıtta ayrıca, çocukların kendi kültürlerine uyum gösterebilmeleri için anadillerinin geliştirilmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. Çocukların iki kültürde karşılaşılabilecekleri sorunlarla iki dili öğrenme olanakları araştırılarak bazı belirlemeler yapılmaktadır.

Kültürel Çatışmalar

Bir ülkede göçmen olmak olgusunun güvensizlik, belirsizlik ve kuşkuculuk yanları vardır. Yeni ülkede yeni durumlara nasıl geçilir? Yeni ülkenin insanları nasıldır? Nasıl kabul edileceğiz? Ço-

cuklarımız ne olacak?... Bunun gibi daha pek çok sorunları vardır. Ancak bunlara yanıt bulmak o denli kolay değildir. Çoğu göçmen kişiliğinin gelişimine etkili olabilecek kültürün içinde şaşırır kalır. Geldikleri ülkeler hangileri olursa olsun, göçmenler yeni ülkelerde değişik davranış gösterirler. İskandinav ülkelerinden gelenler bile kültürel açıdan şaşırır kalırlar. Göçmenlerin yakınlık anlayış ve ilgiyle karşılanma gereksinimleri vardır. Onların İsveç'e getirdikleri kültür, İsveç kültürü için bir kaynaktır.

Göçmen çocuklar ikili bir etkileşim içindedirler. Bir yandan evlerinde kendi gelenek ve değerlerine öte yandan okulda verilen değerlere bağımlı tutulmaktadırlar. Okulda çocuk, okul görevlilerinin ve çevresindekilerin kendi kültürünü çok anlayışla karşıladıklarını anlar. Ancak ailesinin kabul etmeyeceği bir yaşam biçimiyle ilişki kurar. Böylece çocukta gelişen bilinç ikiye ayrılır ve çocuk birbirinden ayrı iki dünyada yaşamayı öğrenmeye başlar.

Yeni bir ülkeye uyum sağlama uzun zaman ister. Yetişkinler çocuklara göre öz kültürlerine daha çok bağlıdırlar. Çocukların dil güçlükleri, kültürel çatışmaları, ailelerin çözme güçsüzlükleri sorunları çoğaltır. Eğer kabul edilecek ülke, göçmenlerce getirilen geleneksel kültürü değerlendirmeye sokarsa bu tür çatışmaların önlenmesinde katkıda bulunur ve göçmenlere bu iki kültürden birini seçme olanağı verir.

İsveç'e gelen göçmenler karşılaştıkları yeni değer ve ölçülere değişik tepki gösterirler. Bu tepkiler dört grup içinde genelleştirilebilir.

i) Göçmen, geçmişini ve kaynağını yadsıyarak yeni toplumla tümüyle bütünleşmek için çaba gösterir.

ii) Göçmen, yeni ülkenin değer ve ölçülerini kabul etmez, kendi ülkesinin insanlarıyla özdeş olmayı sürdürür.

iii) Göçmen, çevresinin gelişmeli beklentilerine karşı düzensiz davranır. Gerçek anlamıyla bulunduğu toplumun belirli ölçülerine karşıtlık gösterir.

iv) Göçmen, kendi açısından her iki ülkenin dil ve kültüründen yararlanır.

Göçmenin ekonomik ve toplumsal durumunu düzenlemek ve belirli bir yönelim sağlamak için, başlangıçta İsveç'lilerden çok kendi yurttaşlarının ilgi ve desteğine gereksinimi vardır.

Göçmen Çocukların Dil Gelişimi

Göçmen çocukların kendi dil ve kültürlerine gereksinmesi vardır. Söz, çocuğun çok yönlü gelişiminde önemli bir öğedir. Anadillerinde yeterli bilgi ve becerisi olmayan çocukların aynı zamanda İsveçcede de dil güçlükleri olması onların yetişmelerinde gecikme oluşturabilir. Dil gelişimindeki bu karışıklığı önlemek için okulöncesi dönemdeki çocukların önce anadillerini geliştirme olanakları sağlanmalıdır. Bu da çocukların kendi dillerinde öğrenim görebilmeleri için, hazırlık okullarında kendi ülkesinden gelen dil öğretmenleriyle gerçekleştirilebilir. Anadilin öğretmeni, çocuğun anadilini bilen, kültürünü tanıyan ve çocuğa dilini geliştirmek için ona yardım edebilen kişidir.

Anlaşma ve ilişki iki dilde yapılırsa, göçmen çocukların iki kültürden de yararlanmaları sağlanabilir. Göçmen çocukların hazırlık okullarında yalnız İsveççe konuşmaları duygusal ve dil gelişimlerinde önemli bozukluklar oluşturabilir. Küçük bir çocuk için hazır olmadığı bir durumda tüm gün gereksinmelerini basit sözcüklerle açıklamak yıkıcı olabilir. Yaşamının başlarında, çevresinde bulunan yetişkinler, onun gereksinme ve isteklerini karşılayanlar, sorunlarına yanıt verenler, artık günün çoğu zamanında kabul edilebilir değildirlere. Hazırlık okulunun ilk zamanlarında çocuk yalnız bilinmeyen kavranılamazlarla karşılaşır.

İsveç hazırlık okulunda göçmen çocuğu anadilini konuşmaz. Sözle duygu ve isteklerini anlatmasına olanak verilmez. Ayrıca yetişkinlerle olan ilişkisi de kesilir. Bu koşullar hazırlık okulunun gerçeği olup çocuğa bir çeşit iç sessizliğe götürür. Eğer kişiler, çocuğun davranışını doğru olarak ulaşabilirse ilk adımlarda bu güçlüklerden kaçınılabılır.

Anadilini bırakma, çocuğun entellektüel gelişiminde büyük bir tehlikeyi içerir. Eksik zihinsel ve duygusal gelişme okul yaşamının değişik alanlarında bir engel oluşturur.

Çocuklarıyla anadillerinde konuşan anne-babalar onlar için en iyi dil modelleridir. Onların yardımıyla çocuk gelişebilir ve öğrenebilir. Çocuklarıyla İsveççe konuşmayı deneyen aileler dilin ayrılık ve ayrıntılarına sahip değillerse onlara eksik dil modeli sunabilirler. Bu da çocukları yarı dilli yapar. Başka bir deyişle çocuklar, ne İsveçceyi ne kendi dillerini iyi öğrenebilirler. Her ikisini karıştırırlar. İki

dille oluşmuş yeni sözcükler türetirler, Kısacası anadillerindeki yetersizlik, onları İsveçcede yetersizliğe götürür. Bu nedenle, okul-öncesi eğitimde istenen koşullar yaratılarak göçmen çocuklara güvenli bir ortamda anadillerini geliştirme olanağı verilmelidir.

Finlandiya'lı bir profesörün bu konuyla ilgili gözlemi oldukça ilginçtir.

“Veli İsveç'e 5 yaşındayken annesiyle geldi. Finlandiya'da annesinin çalıştığı zamanlarda Veli büyük annesiyle birlikte kalırdı. Yaşlılarıyla görüşmezdi. Ailesinin İsveç'lilerle hiç ilişkisi yoktu. Ne annesi, ne de erkek kardeşi İsveççe konuşuyordu. Bir hafta sonra annesi bi iş bularak lojmana taşındılar. Veli de anaokuluna gitmeye başladı. İlk birkaç haftayı anaokuluna alışmakla geçiren Veli yabancı bir çevrede yalnızlık duyuyordu. Dil ve davranışlarında kilitlenmiş gibiydi. Tek düşüncesi bir an önce eve gitmekti. Ona yaklaştığımda Fince konuştuğumu anladı ve hemen bağırdı. “Nerede oturuyorsun? Gel, annem gelinceye değin birlikte olalım, ya da beni buradan al götür,” dedi.”

Sosyal Güvenlik ve Ulusal Sağlık Yönetiminin Deneme Etkinlikleri 1971-1974 yılları arasında gerçekleştirilen göçmen çocuklara yönelik deneme etkinlikleri, hazırlık okullarında önemli sonuçlar vermiştir.

— Anadili eğitimleri desteklenen göçmen çocuklar İsveçcede başarı göstererek geniş bir sözcük dağarcığı edinmemektedirler.

— Göçmen çocuklar, İsveç dilinde anlama ya da bilgi edinme güçlükleriyle karşılaştıklarında bunalım belirtileri göstermekte ve kavgacı olmaktadırlar. Güçlük çektikleri konularda yetişkin yardımına gereksinme duymaktadırlar.

— Göçmen çocuklar, İsveç çocuklarından çok kendi yurttaşlarıyla oynamaktadırlar. Çocuklarda dil birliği, dayanışma ve güvenlik duygusu vermektedirler.

Okulöncesi eğitim sırasında dil öğrenimi çağında olan çocuğa dil yeteneğini geliştirmede gerekli olanaklar verilmelidir.

Göçmen Çocuklar İçin Önerilen Okul öncesi Etkinliklerden Birkaçı

İsveç'te bulunan göçmen çocuklar için önerilen okulöncesi etkinliklerden bazıları şunlardır.

İSVEÇ'TE GÖÇMEN ÇOCUKLARIN OKULÖNCESİ EĞİTİM SORUNLARI

i) Yarım zamanlı hazırlık okullarına, göçmen çocuklar dört yaşından başlayarak kabul edilmelidirler. Bu okullarda kullanılan dil çocukların anadili olmalı, daha sonra temel okulda çocukların kendi dillerinde okuma ve yazma çalışmaları yapılmalıdır. Eğer bu olanaklı değilse, çocuklar 6 yaşındaki İsveçli bir grup çocukla bütünleştirilmelidir.

ii) Aynı dili konuşan çok sayıda çocuğun yaşadığı komünlerde anaokulunda tek dilli bir grup (un groupe familie) oluşturulmalıdır. Tek dilli, grup, iki dilli çalışmalarla ya da bir grup İsveçli aileyle düzenli olarak işbirliği yapma olanağına sahip olur.

iii) Göçmen çocuklar, okulöncesi gruplarda gezici öğretmenlerle kendi dillerinde bütünleşebilirler. Göçmen çocuğun aynı dil grubunda birçok arkadaşı olmalıdır.

iv) Tek dilli hazırlık okullarına göçmen çocukların çoğu kez anne-babalarından biriyle gelmeleri uygun olur. Hazırlık okulu, geçmelerin dilini konuşan görevlilerden yararlanmalıdır.

Anadilinde Öğretmenlik-İsveç'de Hâlâ Yeni Bir Meslek

Sosyal güvenlik ve Ulusal Sağlık yönetiminin deneme etkinlikleri göstermiştir ki, çocuklara kendi dillerinde yardım etmekle görevli anadili öğretmenleri pek çok gereksinmeden yararlanmalıdırlar. Çünkü onlar, okulöncesi personel arasında bir azınlığı oluşturmaktadırlar. Çok sayıda mesleki görevlerin gerçekleşmesi anadili öğretmenine düşmektedir. Bu konuda gerekli olgunluğa ulaşmak ve bu çalışmanın bilincine varmak gereklidir.

Anadili öğretmenlerinin çok sayıda rolleri vardır. Deneme etkinlikleri sırasında onlarda aranan bazı nitelikler şunlardır:

● Göçmen anne-babaları hak ve hukuk konusunda bilgili kılmak için, İsveç toplumu ile ilgili bilgiye sahip olmak,

● Okul öncesi eğitim içeriğini, çalışma yöntemlerini bilmek,

● Göçmen çocuklar, İsveç çocukları, anne-babalar ve topluluk arasında arabulucu rolünü oynayabilmek ve işbirliğine yetenekli olmak.

● Göçmen çatışmalarını ve sorunlarını çözebilmek.

Anadili öğretmeni, hazırlık okulunda göçmen çocukları ve an-ne-babalarıyla ilişkide bağımsız olmalıdır. Programlar hazırlanır-ken anadili öğretmeninden yararlanılmalıdır.

Parlementonun Hazırlık Okullarında Anadille İlgili Kararı

1975-1976 dönemindeki bir yasa tasarısına göre, "okul çağındaki göçmen çocukları yararına özel bir çaba gösterilmelidir. Göç-men çocukların gereksinmelerine özel bir destek yapılarak onların kendi dillerini öğrenmeleri sağlanmalıdır.

1976'da alınan parlamento kararına göre ise, "Göçmen çocukla-rın dörder kişilik gruplar olarak anadillerini haftada 4 saat pratik etme hakları vardır"

Bu etkinliklere katılım isteğe bağlıdır. Ayrıca anadili öğretmeni eksikliği olduğundan ve parasal koşullar nedeniyle ek kamu kaynak-ları öncelikle 6 yaşındaki çocuklara ayrılmaktadır.

Yetiştirme ve Geliştirme

Okulöncesi eğitimde anadili öğretmeni sayısı bugüne değin ta-mamlanamamıştır. Bu nedenle bu alanda öğretmen yetiştirme zorun-ludur. 1976'da ek yetiştirme kursları düzenlenmiştir. Finlandiyaca, Yunanca, Sırpca ve Türkçe anadili kurslarına katılanların sayısı 120 idi. Bu yetiştirme biçimi gelecek yıllarda sürmeli ve yayılmalıdır. İlk olarak genç göçmenlerin bir formasyon kazanmaları ve dil bilgi-lerini geliştirmeleri beklenmektedir.

K A Y N A K Ç A

- Bjurman-Schl, Gertrund, Domaines de Developpement de l'Ecole Maternelle en Suede. No: 175, l'Institut Suédsis, Paris, 1977. s. 1.
- Blomquist, Karen les Enfants D'immigrants et l'Education Préscolaire en Suède Stockholm 1980.
- Lijeström, Rita, Les Enfant Vivent-ils Dans La Societé "Post-Endüstrielle" Actualites Suedoises No: 176, Novembre Pais, 1976.
- Orring, Jonas. l'École en Suède, S.Ö. Forloget Stockholm. 1967.